

Терещенко К.В. Афіліація персоналу як соціально-психологічний чинник організаційного розвитку освітніх організацій / К.В. Терещенко // Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / [ред. кол. : С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. – К. : А.С.К., 2011. – Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – 2011. – Вип. 32. – С. 227-232.

227

УДК 37.07 : 005.95

АФІЛІАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

К.В. Терещенко

*науковий співробітник лабораторії організаційної психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

У статті розглянуто рівні розвитку афіліації персоналу освітніх організацій. Досліджено вплив організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників на рівень афіліації персоналу освітніх організацій. Проаналізовано особливості взаємозв'язку між організаційно-професійними та соціально-демографічними чинниками й рівнем афіліації персоналу освітніх організацій, які знаходяться на різних рівнях організаційного розвитку.

Ключові слова: афіліація, організаційний розвиток, рівні організаційного розвитку.

В статье рассмотрены уровни развития аффилиации персонала образовательных организаций. Исследовано влияние организационно-профессиональных и социально-демографических факторов на уровень аффилиации персонала образовательных организаций. Проанализированы особенности взаимосвязи между организационно-профессиональными факторами и уровнем аффилиации персонала образовательных организаций, находящихся на разных уровнях организационного развития.

Ключевые слова: аффилиация, организационное развитие, уровни организационного развития.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В епоху глобальних соціально-економічних, політичних та культурних перетворень зростає рівень вимог до системи освіти окремих держав. Виникає необхідність впровадження інноваційних технологій в освітній сфері, систематизованого та планомірного розвитку освітніх організацій.

У зарубіжній психологічній науці розроблено концепцію організаційного розвитку, створено моделі та висвітлено методи організаційного розвитку (Р. Блейк [13], Дж. Мутон [13], Д. Геберт [1], Дж. Стюарт [8]). Різні аспекти організаційного розвитку організацій, у тому числі освітніх інституцій, детально розглядали російські та вітчизняні вчені (А.Н. Занковський [2], Л.М. Карамушка [3; 4], О.А. Філь [9], О.В. Креденцер [5] та ін.).

228

Роль соціально-психологічних характеристик персоналу організацій в процесі організаційного розвитку досліджували західні вчені (Р. Крейтнер [11], Р. Ное [12]) та російські вчені (Н.М. Лебедева [6]). Як відомо з літературних джерел [1; 11], у ході організаційного розвитку відбувається формування команд та ініціативних груп, зростає

згуртованість та рівень задоволеності основних потреб персоналу. Отже, зростає прагнення належати до групи, тобто підвищується рівень афіліації персоналу освітніх організацій.

За визначенням В.В. Москаленко [7], афіліація (від англ. *affiliation* – зв'язок, з'єднання) – це потреба у спілкуванні, в емоційному контакті, дружбі, любові, прагнення взаємодіяти з оточуючими. Психологічний словник трактує афіліацію як прагнення людини бути у спільноті з іншими людьми [14].

Слід зазначити, що проблема розвитку афіліації персоналу освітніх організацій в контексті організаційного розвитку у вітчизняних дослідженнях дотепер залишалася поза увагою. Отже, актуальність цієї проблеми та її недостатня розробленість зумовлює вибір теми нашого дослідження: аналіз афіліації персоналу як соціально-психологічного чиннику організаційного розвитку освітніх організацій.

Мета дослідження полягає у вивченні рівня розвитку афіліації персоналу освітніх організацій в умовах організаційного розвитку.

Для реалізації цієї мети слід виконати такі **завдання**:

- 1) визначити рівень розвитку афіліації персоналу освітніх організацій;
- 2) проаналізувати особливості впливу організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників на рівень афіліації персоналу освітніх організацій.
- 3) дослідити особливості взаємозв'язку між організаційно-професійними та соціально-демографічними чинниками і рівнем афіліації персоналу освітніх організацій, що знаходяться на різних рівнях організаційного розвитку.

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження опитано 78 менеджерів середньої освіти різного рівня та 12 представників управлінського кадрового резерву. Серед опитаних жінки склали 85,4%, чоловіки – 14,6%.

Було використано опитувальник «Як розвивається Ваша організація?» (модифікація Л.М. Карамушки) [4] та «Етнопсихологічний опитувальник» (авторська модифікація методики Л.Б. Шнейдера і С.В. Вальцева) [10]. Статистична обробка результатів дослідження здійснювалася за допомогою програми SPSS (версія 13).

Дослідження здійснено в рамках виконання науково-дослідної теми лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Психологічні основи забезпечення організаційного розвитку» на 2008–2012 рр. (реєстраційний номер 0108U000292) під науковим керівництвом члена-кореспондента НАПН України, доктора психологічних наук, професора Л.М. Карамушки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На першому етапі емпіричного дослідження визначено рівні афіліації персоналу освітніх організацій. Найбільш вираженими виявилися середній та високий рівні афіліації: відповідно 50,0% та 42,2% освітян. Водночас низький рівень афіліації представлений лише в 7,8% респондентів.

Установлено зв'язок між рівнем організаційного розвитку освітніх організацій та афіліацією освітян ($p < 0,05$). Як видно з *рис. 1*, рівень афіліації найвищий серед персоналу організацій, які відповідають конструктивному рівню розвитку.

Зокрема, в організаціях, які знаходяться на конструктивному рівні організаційного розвитку, відсутні респонденти з низьким рівнем розвитку афіліації. Разом із тим, в організаціях цього типу афіліація є високорозвинутою у майже третини (28,9%) освітян. Водночас, в організаціях із кризовим рівнем розвитку низький ступінь розвитку афіліації спостерігається в понад половини (57,1%) респондентів.

Estimated Marginal Means of рівні афіліації

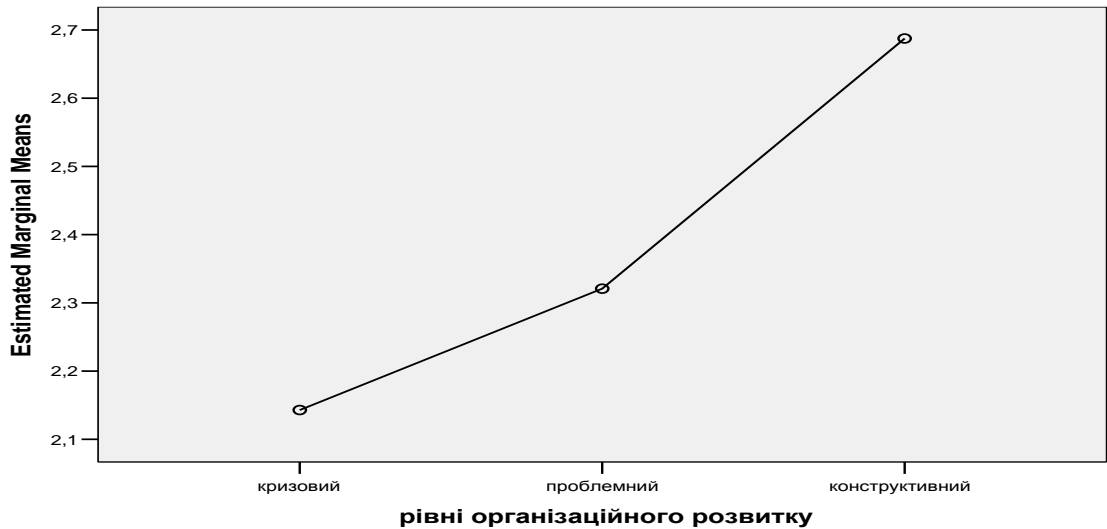

Рис. 1. Взаємозв'язок між рівнями організаційного розвитку та рівнями афіліації персоналу освітніх організацій

На другому етапі емпіричного дослідження проаналізовано вплив організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників на ступінь вираженості афіліації освітян. Результати дисперсійного аналізу вказують на наявність взаємозв'язку між *посадою* респондентів та рівнями афіліації персоналу освітніх організацій ($p < 0,05$). Справді, якщо лише 16,7% працівників освітніх організацій має високий рівень афіліації, то серед менеджерів середнього рівня цей показник збільшується до 40%, а серед керівників – до 52,6%. Отже, керівники освітніх організацій характеризуються більш високим рівнем афіліації, ніж працівники (див. рис. 2).

Estimated Marginal Means of рівні афіліації

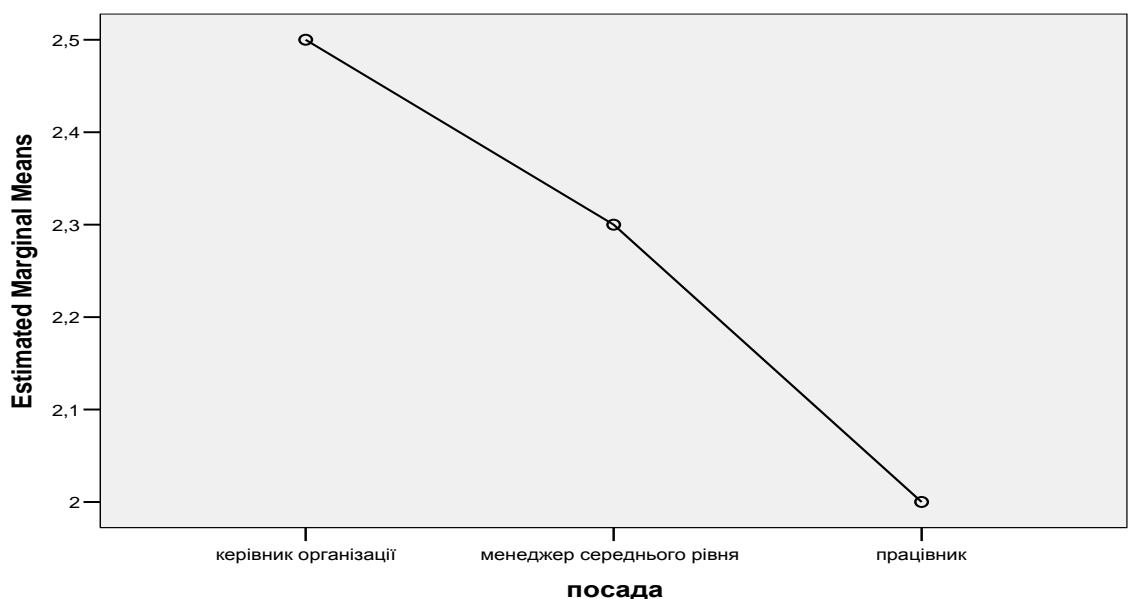

Рис. 2. Взаємозв'язок між посадою та рівнями афіліації персоналу освітніх організацій

За допомогою дисперсійного аналізу встановлено відмінності за рівнем афіліації між респондентами з різним *типом освіти* ($p < 0,05$). Зокрема, високим рівнем афіліації

230

характеризуються дві третини (66,7%) респондентів з природничою освітою, більше третини (39,7%) респондентів з гуманітарною освітою та майже чверть (22,2%) респондентів з технічною освітою. Отже, тип освіти можна розглядати як один з організаційно-професійних чинників, що визначають рівень афіліації освітян (див. *рис. 3*).

Estimated Marginal Means of рівні афіліації

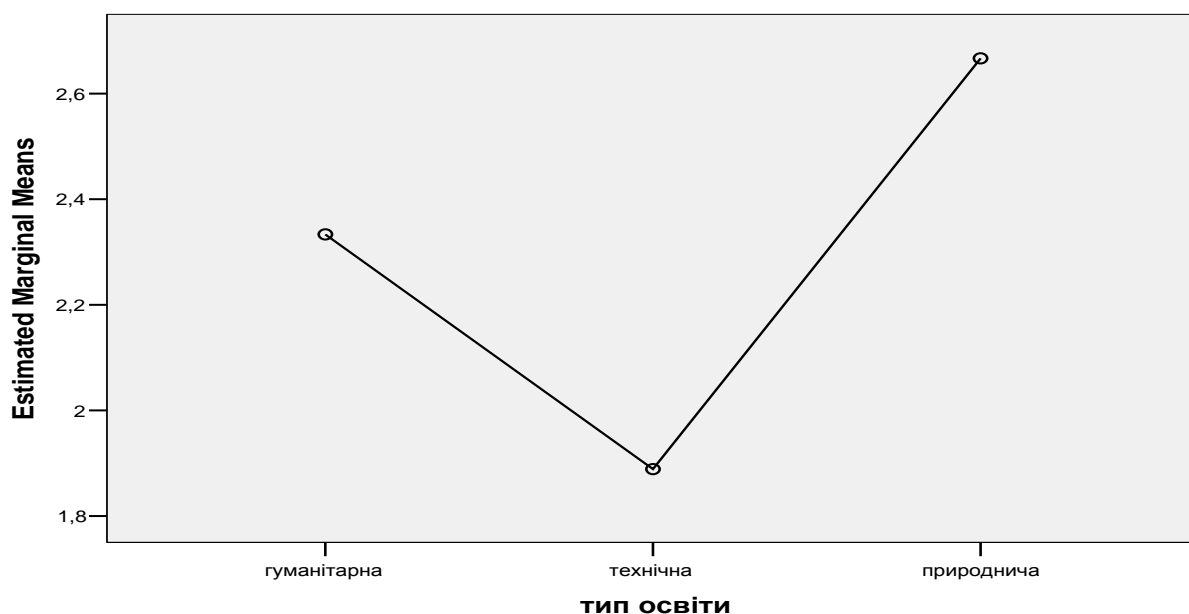

Рис. 3. Взаємозв'язок між типом освіти та рівнями афіліації персоналу освітніх організацій

Крім того, виявлено вплив *стажу трудової діяльності* на рівень афіліації персоналу освітніх організацій на рівні тенденції ($p < 0,1$). Зокрема, високий рівень афіліації демонструють більше половини (54,2%) респондентів зі стажем роботи від 15 до 25 років і втричі менше (17,6%) респондентів зі стажем від 10 до 15 років.

Слід констатувати, що не виявлено впливу таких чинників, як кількість працівників в організації, форма власності організації, рівень освіти, стаж на посаді, вік та стать респондентів, на рівень їх афіліації.

На третьому етапі дослідження проаналізовано особливості впливу організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників на рівень афіліації персоналу освітніх організацій, що знаходяться на різних рівнях організаційного розвитку.

У ході дослідження встановлено наявність кореляційного зв'язку між *посадою* та рівнем афіліації персоналу освітніх організацій, що знаходяться на кризовому рівні розвитку ($r_s = 0,55$, $p < 0,01$). Зокрема, високим рівнем афіліації характеризуються дві третини (66,7%) керівників та менше третини (30,0%) менеджерів організацій з кризовим рівнем розвитку. Водночас працівники з високим рівнем афіліації серед респондентів в організаціях цього типу відсутні.

Виявлено кореляційний зв'язок між *віком* та рівнем афіліації персоналу освітніх організацій, що знаходяться на кризовому рівні розвитку ($r_s = 0,438$, $p < 0,05$). Результати

дослідження показали, що 57,1% респондентів віком понад 40 років характеризуються розвиненою афіліацією, тоді як серед респондентів віком від 31 до 40 років таких втричі менше (18,2%).

За результатами дисперсійного аналізу констатовано, що існує взаємозв'язок на рівні тенденції ($p < 0,1$) між *статтю* та рівнем афіліації персоналу освітніх організацій, які знаходяться на різному рівні організаційного розвитку (див. рис. 4).

Як видно із рис. 4, рівень афіліації жінок, на відміну від чоловіків, в організаціях з кризовим рівнем розвитку максимально низький. В організаціях з проблемним рівнем розвитку показники афіліації жінок поступово збільшуються, досягаючи максимуму в організаціях з конструктивним рівнем розвитку. Навпаки, показники афіліації чоловіків є максимально високими в організаціях з кризовим рівнем розвитку, низькими – в організаціях з проблемним рівнем розвитку, і дещо підвищуються в організаціях з конструктивним рівнем розвитку.

231

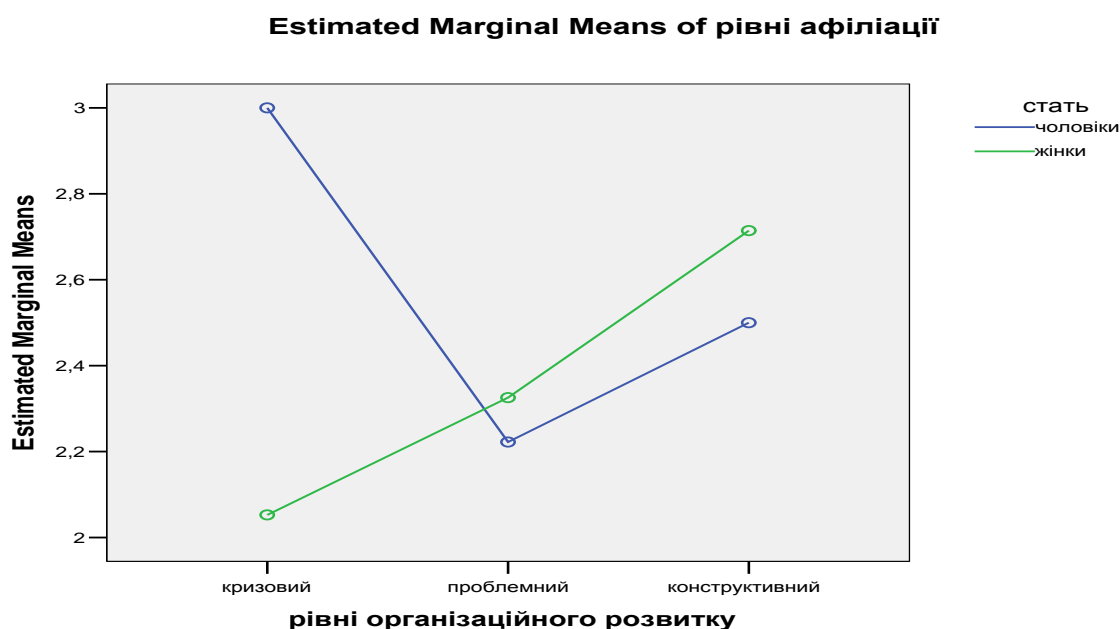

Рис. 4. Взаємозв'язок між статтю та рівнем афіліації персоналу освітніх організацій з різним рівнем організаційного розвитку

Результати дослідження свідчать про недостатній рівень розвитку афіліації освітян, насамперед в організаціях із кризовим та проблемним рівнями розвитку, і про доцільність розробки спеціальних заходів, спрямованих на розвиток афіліації як соціально-психологічного чинника організаційного розвитку освітніх організацій.

ВИСНОВКИ

1. Афіліація персоналу освітніх організацій переважно відповідає середньому рівню розвитку.
2. Установлено взаємозв'язок між рівнем афіліації персоналу та рівнем організаційного розвитку освітніх організацій.
3. Констатовано вплив організаційно-професійних чинників, зокрема, посади та типу освіти, на рівень афіліації освітян.
4. Найтісніший зв'язок між посадою та віком і рівнем афіліації персоналу встановлено в організаціях, що знаходяться на кризовому рівні організаційного розвитку.

5. Результати дослідження свідчать про доцільність розробки спеціальних заходів, спрямованих на розвиток афіліації освітян, насамперед в організаціях з кризовим та проблемним рівнями розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геберт Д. Организационная психология. Человек и организация / Геберт Д., Фон Розенштиль Л. ; пер. с нем. – Харьков : Гуманитарный центр / О.А. Шипилова, 2006. – 624 с.
2. Занковский А.Н. Организационная психология : учеб. пособие для вузов по специальности «Организационная психология» / А.Н. Занковский. – [2-е изд.]. – М. : Флинта: МПСИ, 2002. – 648 с.
3. Карамушка Л.М. Організаційний розвиток освітніх організацій: актуальні психологічні проблеми дослідження / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. Том 1 : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2008, частина 21–22. – С. 3–7.
4. Карамушка Л.М. Дизайн дослідження та діагностичний інструментарій для вивчення психологічних особливостей організаційного розвитку / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. Том 1 : Економічна психологія. Організаційна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2009, частина 24. – С. 196–208.
5. Креденцер О.В. Теоретичний аналіз основних підходів до проблеми організаційного розвитку / О.В. Креденцер // Актуальні проблеми психології / [С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. – К. : А.С.К., 2009. – Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. – Ч. 23 / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, 2009. – С. 16–21.

232

6. Лебедева Н.М. Ценности и отношение к инновациям: межкультурные различия / Н.М. Лебедева // Психологический журнал. – 2009. – Т. 30. – № 6. – С. 81–92.
7. Москаленко В.В. Соціальна психологія : підручник / В.В. Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
8. Стюарт Дж. Тренинг организационных изменений / Дж. Стюарт. – СПб. : Питер, 2001. – 256 с.
9. Філь О.А. Теоретичний аналіз конкурентоздатності організацій в умовах організаційного розвитку / О.А. Філь // Актуальні проблеми психології. Том 1 : Економічна психологія. Організаційна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2008. – Ч. 21–22. – С. 40–45.
10. Шнейдер Л.Б. Социально-психологические особенности национального менталитета : учеб. пособие / Л.Б. Шнейдер, С.В. Вальцев. – М. : Изд-во Московского социально-психологического ин-та ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2009. – 208 с.
11. Kreitner, R. Organizational behaviour / R. Kreitner, A. Kiniski. – Irvin, McGraw-Hill. – New York, 2001. – 774 p.
12. Noe, R.A. et all. Human resource management: gaining a competitive advantage / R.A. Noe. – The McGraw-Hill Companies, Inc., 2000. – 637 p.
13. Режим доступу: http://bigc.ru/publications/other/org_culture/org_razv_new_pr_russia.php
14. Режим доступу: <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=86>

EMPLOYEES' AFFILIATION AS A SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTOR OF EDUCATIONAL ORGANIZATIONS' DEVELOPMENT

Tereshchenko, K.V.

The article considers the levels of educational organization employees' affiliation. The author investigates the impact of organizational-professional and social-demographic factors on the respondents' affiliation levels. Correlations between the organizational-professional and social-demographic determinants and affiliation levels of employees of educational organizations at different levels of organizational development are analyzed.

Key-words: affiliation, organizational development, levels of organizational development.